JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS GEORGES COSMAS

19 päivänä tammikuuta 1999 *

Sisällys

I	Johdanto	I-3553
II	Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet	I-3554
III	Ennakkoratkaisukysymykset	I-3555
IV	Asiaa koskevat oikeussäännöt	I-3556
V	Ensimmäisen ja toisen ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottaminen	I-3557
	A Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta vastata ennakkoratkaisukysymykseen	I-3558
	a. Asian Dzodzi mukainen oikeuskäytäntö	I-3559
	b. Asian Dzodzi mukainen oikeuskäytäntö ja tämä asia	I-3562
	B Voiko ETA-sopimus toimia oikeudellisena perustana yhteisöjen tuomioistuimen toimivallalle tutkia ennakkoratkaisukysymyksiä?	I-3567
IV	Kahden ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen tutkiminen	I-3568
	A Alustavat huomautukset	I-3568
	B Oikeuskäytännössä vahvistetut tulkintakriteerit	I-3570
	C ETA-sopimuksen ja yhteisön oikeuden vertaileminen	I-3571
VII	Kolmas ennakkoratkaisukysymys	I-3574
VIII	Ratkaisuehdotus	I-3578

I Johdanto

1. Nyt esillä olevassa asiassa yhteisöjen tuomioistuinta pyydetään vastaamaan kolmeen ennakkoratkaisukysymykseen, jotka Stockholms tingsrätt (Ruotsi) on esittänyt. Näihin kysymyksiin liittyy kolme tärkeää ongelmaa, jotka koskevat ensinnäkin yhteisöjen tuomioistuimen toimivallan rajoja, toiseksi Euroopan vapaakauppaliiton jäsenmaille ETA-sopimuksesta [1] aiheutuvia velvoitteita ja kolmanneksi yhteisön oikeuden ajallista soveltamisalaa.

* Alkuperäinen kieli: kreikka.

1 — Euroopan talousalueesta tehty sopimus (EYVL 1994, L 1, s. 1).

II Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

2. Ulla-Brith Andersson ja Susanne Wåkerås-Andersson (jäljempänä kantajat) työskentelivät Aktiebolager Kinna Installationsbyrån palveluksessa (jäljempänä yhtiö), kun yhtiö asetettiin konkurssiin 17.11.1994 eli ennen Ruotsin kuningaskunnan liittymistä Euroopan yhteisöön. Konkurssipesän pesänhoitaja hylkäsi kantajien hakemuksen saada korvausta palkkaturvarahastosta, koska kantajat olivat yhtiön omistajan lähisukulaisia (toinen puoliso, toinen äiti); tämä seikka näet sulki pois oikeuden saada korvausta voimassa olevan kansallisen lainsäädännön mukaan. Kantajat nostivat Ruotsin valtiota vastaan vahingonkorvauskanteen ja väittivät, että valtio oli velvollinen korvaamaan vahingon, joka aiheutui heille siitä, että valtio oli jättänyt panematta täytäntöön työntekijöiden suojaa työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 20 päivänä lokakuuta 1987 annetun neuvoston direktiivin 80/987/ETY,[2] johon viitataan ETA-sopimuksen liitteessä. Kantajat vetoavat erityisesti niihin yhteisön oikeuden yleisiin periaatteisiin, jotka yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut yhdistetyissä asioissa C-6/90 ja C-9/90 antamassaan tuomiossa[3] ja jotka ovat tulleet erottamattomaksi osaksi ETA-sopimusta sen 6 artiklan perusteella. Toisin sanoen he katsovat, että kyseinen sopimus antaa heille saman oikeuden saada korvausta palkkaturvaa koskevan direktiivin täytäntöönpanon laiminlyönnistä kuin mikä heillä olisi, jos Ruotsi olisi ollut Euroopan unionin jäsen sinä ajankohtana, jona heidän työnantajansa joutui konkurssiin.

3. Ruotsin lainsäädännön mukaan palkkaturvan maksamista koskevan päätöksen tekee konkurssipesän pesänhoitaja. *Lönegarantilagen*in (palkkaturvalaki) 7 §:ssä säädetään, että palkkaturvana maksetaan sellaiset työsuhteesta johtuvat palkka- ja muut saatavat, joilla olisi *förmånsrättslagen*in (etuoikeuslaki) 12 §:n mukainen etuoikeus. Tässä pykälässä, sellaisena kuin se oli konkurssin tapahtuma-aikana, säädettiin kuitenkin, että palkkasaataville säädettyä etuoikeutta ei saa sellainen työntekijä, joka yksin tai yhdessä lähiomaisensa kanssa on omistanut vähintään viidenneksen työnantajana olleesta yrityksestä sellaisen ajanjakson ajan, joka on alkanut myöhemmin kuin kuusi kuukautta ennen konkurssihakemuksen jättämistä. Samaa sääntöä sovelletaan myös silloin, kun työntekijän sijasta hänen lähiomaisellaan on tällainen omistusosuus yrityksestä.

4. On huomattava, että ETA-sopimuksessa määrätään eräistä poikkeuksista direktiivin 80/987/ETY säännöksiin erityisesti Ruotsin osalta. Direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jätetään muun muassa työntekijä tai työntekijän jälkeen jäänyt omainen, joka yksin tai läheisten sukulaistensa kanssa omisti olennaisen osan työnantajan liikeyrityksestä tai liiketoiminnasta ja joka käytti huomattavaa vaikutusvaltaa sen toiminnassa.

2 — EYVL L 283, s. 23.

3 — Yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, Francovich ym., tuomio 19.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5357).

Kuten kansallinen tuomioistuin on todennut, kantajille olisi myönnetty oikeus saada korvaus palkkaturvarahastosta, jos Ruotsin palkkaturvaa koskevat säännökset olisi yhdenmukaistettu yhteisöjen palkkaturvadirektiivin säännösten sekä niiden direktiivin soveltamisesta myönnettyjen poikkeusten kanssa, joista oli Ruotsin osalta määrätty. Kantajat eivät kuuluneet direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jätettyihin työntekijöihin, koska he eivät omistaneet yksin tai läheisten sukulaistensa kanssa olennaista osaa työnantajan liikeyrityksestä tai liiketoiminnasta eivätkä he käyttäneet huomattavaa vaikutusvaltaa yrityksen toiminnassa. Se, että eräs heidän lähisukulaistaan omisti merkittävän osan liikeyrityksestä, ei vienyt heiltä de jure oikeutta saada direktiivin perusteella palkkaturvaa, vaikka huomioon otetaan Ruotsille myönnetyt poikkeukset. Näin ollen ei ole epäilystäkään siitä, että konkurssipesän pesänhoitajan kieltäytyminen maksamasta palkkaturvaa ei ollut ETA-sopimukseen sisältyneen direktiivin säännösten mukaista. Mitä tästä toteamuksesta seuraa? Voivatko kantajat vaatia vahingonkorvausta Ruotsin valtiolta sen perusteella, että Ruotsi ei ole noudattanut ETA-sopimuksen määräyksiä?

5. Ruotsin valtio kiistää kanteen oikeellisuuden väittäen, että ennen Euroopan unioniin liittymistään Ruotsilla ei ollut sellaista velvollisuutta saattaa kansallinen lainsäädäntönsä sopusointuun yhteisön oikeuden kanssa, että velvollisuuden rikkomisesta aiheutuisi vahingonkorvausvelvollisuus, johon voitaisiin vedota ruotsalaisessa tuomioistuimessa.

III Ennakkoratkaisukysymykset

6. Kansallinen tuomioistuin on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko ETA-sopimuksen 6 artiklaa tulkittava siten, että yhteisöjen tuomioistuimen muun muassa yhdistetyissä asioissa C-6/90 ja C-9/90 vahvistamat oikeusperiaatteet ovat osa Euroopan talousalueen oikeutta ja että näin ollen valtio voi tulla vahingonkorvausvelvolliseksi yksityistä kohtaan sillä perusteella, että se ei pannut työntekijöiden suojaa työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 20 päivänä lokakuuta 1980 annettua neuvoston direktiiviä 80/987/ETY (palkkaturvadirektiivi) asianmukaisesti täytäntöön silloin, kun valtio oli ainoastaan ETA-sopimuksen sopimuspuoli eikä ollut vielä liittynyt Euroopan unioniin?

2) Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko ETA-sopimuksen 6 artiklaa tulkittava siten, että palkkaturvadirektiivillä ja yhteisöjen tuomioistuimen muun muassa yhdistetyissä asioissa C-6/90 ja C-9/90

vahvistamilla oikeusperiaatteilla on etusija suhteessa kansalliseen oikeuteen, jos valtio ei ole pannut kyseistä direktiiviä asianmukaisesti täytäntöön?

3) Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi, seuraako valtion liittymisestä Euroopan unioniin se, että palkkaturvadirektiivillä ja yhteisöjen tuomioistuimen muun muassa yhdistetyissä asioissa C-6/90 ja C-9/90 vahvistamilla oikeusperiaatteilla on etusija suhteessa kansalliseen oikeuteen myös sellaisessa soveltamistilanteessa, että oikeusriidan tosiseikat ovat tapahtuneet ajankohtana, jolloin valtio oli ainoastaan ETA-sopimuksen osapuoli eikä ollut vielä liittynyt EU:hun, jos valtio ei ole pannut kyseistä direktiiviä asianmukaisesti täytäntöön?"

IV Asiaa koskevat oikeussäännöt

7. ETA-sopimuksen 6 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Siltä osin kuin tämän sopimuksen määräykset ovat sisällöltään samoja kuin vastaavat Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen tai Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimuksen taikka näitä kahta perustamissopimusta sovellettaessa annettujen säädösten säännöt, määräyksiä tulkitaan niitä täytäntöön pantaessa ja sovellettaessa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ennen tämän sopimuksen allekirjoittamista antamien merkityksellisten ratkaisujen mukaisesti, edellä sanotun kuitenkaan rajoittamatta oikeuskäytännön kehittämistä tulevaisuudessa."

8. ETA-sopimuksen 7 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Säädökset, joihin tämän sopimuksen liitteissä tai ETA:n sekakomitean päätöksissä viitataan taikka jotka sisältyvät niihin, sitovat sopimuspuolia, ja ne ovat osa tai ne saatetaan osaksi sopimuspuolten oikeusjärjestystä seuraavasti:

a) — —

b) ETY:n direktiivejä vastaavat säädökset jättävät sopimuspuolten viranomaisten valittavaksi täytäntöönpanon muodon ja keinot."

9. ETA-sopimuksen pöytäkirjassa 34, joka koskee EFTA-valtioiden tuomioistuimien mahdollisuutta pyytää EY:n tuomioistuinta päättämään EY:n sääntöjä vastaavien ETA-

sääntöjen tulkinnasta, määrätään seuraavaa:

"1 artikla

Jos EFTA-valtion tuomioistuimessa vireillä olevaa asiaa käsiteltäessä tulee esille kysymys tämän sopimuksen sellaisten määräysten tulkinnasta, jotka ovat sisällöltään samoja kuin Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten määräykset, sellaisina kuin ne ovat täydennettyinä tai muutettuina, taikka mainittujen perustamissopimusten nojalla annettujen säädösten säännökset, tämä tuomioistuin voi, jos se pitää sitä tarpeellisena, pyytää Euroopan yhteisöjen tuomioistuinta päättämään kysymyksestä.

2 artikla

EFTA-valtio, joka aikoo käyttää tässä pöytäkirjassa tarkoitettua mahdollisuutta hyväkseen, ilmoittaa sopimuksen tallettajalle sekä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle, missä määrin ja minkä menettelyn mukaisesti tätä pöytäkirjaa sovelletaan sen tuomioistuimiin."

10. ETA-sopimuksen pöytäkirjassa 35, joka koskee ETA-sopimuksen määräysten täytäntöönpanoa, määrätään seuraavaa:

"Ainoa artikla

Niitä tilanteita varten, joissa täytäntöönpannut ETA-säännöt ja muut laissa olevat säännökset ovat mahdollisesti ristiriidassa keskenään, EFTA-valtiot sitoutuvat antamaan tarvittaessa lainsäädäntöä, jonka mukaan ETA-säännöillä on etusija tällaisissa tilanteissa."

11. ETA-sopimuksen liitteessä XVIII olevan 24 kohdan mukaan direktiivi 80/987/ETY on EFTA-valtioita velvoittava. ETA-sopimuksen mukaan direktiivin säännöksiä on mukautettu Ruotsin kuningaskunnan osalta niin, että direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jätetään muun muassa "työntekijä tai työntekijän jälkeen jäänyt omainen, joka yksin tai läheisten sukulaistensa kanssa omisti olennaisen osan työnantajan liikeyrityksestä tai liiketoiminnasta ja joka käytti huomattavaa vaikutusvaltaa sen toiminnassa".

V Ensimmäisen ja toisen ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottaminen

12. Ruotsin hallituksen asiamiehet, jotka ovat esittäneet huomautuksia sekä vastaajan että pääasian väliintulijan ominaisuudessa, Norjan ja Islannin hallitukset sekä komissio ovat väittäneet, ettei yhteisöjen tuomioistuimella ole toimivaltaa tutkia kahta ensimmäistä ennakkoratkaisukysy-

mystä. Aluksi on kuitenkin todettava, että nämä kysymykset eivät liity välittömästi direktiivin 90/987/ETY sisällön tulkintaan eivätkä asiassa Francovich ym. vahvistetun oikeuskäytännön selventämiseen vaan niihin seurauksiin, joita Ruotsin kaltaiselle EFTA-valtiolle aiheutuu ETA-sopimukseen sisältyvien velvoitteiden noudattamatta jättämisestä. Voiko yhteisöjen tuomioistuin tutkia tällaista kysymystä EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan perusteella?

A *Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta vastata ennakkoratkaisukysymykseen*

13. Yhteisöjen tuomioistuin voi perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisessa menettelyssä pääsääntöisesti tutkia ETA-sopimuksen 6 artiklan kaltaista kansainvälisen sopimuksen määräystä silloin, kun tulkinnan perimmäisenä tarkoituksena on yhteisön oikeuden tulkinta osana yhteisön oikeusjärjestystä. Tässä tapauksessa kansainvälinen sopimus on osa yhteisön oikeusjärjestystä. [4]

14. Nyt esillä olevat ennakkoratkaisukysymykset eivät kuulu tähän ryhmään. Niissä on kyse yksinomaan erityisistä oikeussuhteista, jotka on luotu *yhteisön oikeusjärjestyksen ulkopuolella* kansainvälisellä sopimuksella eli ETA-sopimuksella, joka pääasian tosiseikkojen tapahtuma-ajankohtana *ei ollut osa yhteisön oikeutta varsinkaan Ruotsin osalta.* Ero on vähäinen, mutta sillä on ratkaiseva merkitys. Niitä yhteisön oikeussääntöjä ja yleisiä oikeusperiaatteita, joihin kansallinen tuomioistuin on viitannut, ei sovelleta osana yhteisön oikeusjärjestystä, vaan niitä sovelletaan ETA-sopimuksella käyttöön otetussa oikeusjärjestelmässä ja joka tapauksessa sellaisen valtion oikeusjärjestyksessä, joka ei ollut unionin jäsen asian kannalta merkityksellisten tosiseikkojen tapahtuma-aikana. [5]

15. On syytä korostaa, että yhteisöjen tuomioistuin on Euroopan talousalueen perustamista koskevan sopimuksen luonnoksesta antamassaan lausunnossa 1/91 [6] todennut yhteisön oikeuden muodostaman erityisen kokonaisuuden ja ETA-sopimuksen välisen eron liittyvän yhteisön oikeusjärjestyksen erityislaatuun eli siihen, että yhteisön "tavoitteet ovat laajempia kuin se, johon ETA-sopimuksella pyritään". [7] Tästä lausunnosta, jota analysoin jäljempänä, ilmenee, että EFTA-valtiot eivät ole auto-

4 — Asia 181/73, Haegeman, tuomio 30.4.1974 (Kok. 1974, s. 449; Kok. Ep. II, s. 283).

5 — Tällä seikalla voi olla tärkeä merkitys. Tähän asti yhteisön kolmansien maiden kanssa tekemät kansainväliset sopimukset, joita yhteisöjen tuomioistuin on ennakkoratkaisukysymyksiin vastaamisen yhteydessä tulkinnut sen perusteella, että sopimusten katsottiin olevan osa yhteisön oikeusjärjestystä, ovat koskeneet tapauksia, joissa on ollut kyse jäsenvaltioiden suorittamasta näiden sopimusten soveltamisesta yhteisön sisällä. Kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olleeseen oikeusriitaan liittyi toisin sanoen välttämätön "yhteisöllinen" tekijä, jota edellytetään, jotta ennakkoratkaisukysymyksen voidaan katsoa olevan yhteisön oikeuden säännökseen liittyvä kysymys. Ks. asiassa 17/80, Pabst & Richarz KG, 29.4.1982 annettu tuomio (Kok. 1982, s. 1331), jossa kyse oli siitä, oliko Saksaan tuotavasta alkoholista peritty tulli yhteensoveltuva EY:n ja Helleenien tasavallan välisen assosiaatiosopimuksen kanssa; asiassa 270/80, Polydor, 9.2.1982 annettu tuomio (Kok. 1982, s. 329), jossa kyse oli siitä, olivatko levyjen tuontia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan koskeneet rajoitukset yhteensoveltuvia ETY—Portugali-assosiaatiosopimuksen kanssa; asiassa 104/81, Kupferberg, 26.10.1982 annettu tuomio (Kok. 1982, s. 3641), jossa kyse oli siitä, oliko Saksaan tuodun tavaran tullikohtelu yhteensoveltuva ETY—Portugali-assosiaatiosopimuksen kanssa sekä asiassa C-163/90, Legros ym., annettu tuomio (Kok. 1992, s. I-4625), jossa kyse oli siitä, oliko Ranskaan tuotujen moottoriajoneuvojen tullikohtelu yhteensoveltuva ETY—Ruotsi-assosiaatiosopimuksen kanssa.

6 — Asiassa 1/91 14.12.1991 annettu lausunto (Kok. 1991, s. I-6084).

7 — Edellä alaviitteessä 6 mainitun lausunnon 16 kohta.

maattisesti osa yhteisön oikeusjärjestystä ainoastaan sillä perusteella, että ne ovat ETA-sopimuksen sopimuspuolia.

a. Asian Dzodzi mukainen oikeuskäytäntö

16. Edellä esitetyt toteamukset eivät kuitenkaan sellaisinaan riitä perustelemaan sitä, että yhteisöjen tuomioistuin kieltäytyy vastaamasta perustamissopimuksen 177 artiklan perusteella kahteen ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen. Yhteisöjen tuomioistuimet ovat eräissä tapauksissa suostuneet tutkimaan sellaisten ennakkoratkaisukysymysten aineellisia ongelmia, jotka liittyivät yhteisön oikeuden tulkintaan, vaikka ne olikin esitetty sellaisten oikeusriitojen yhteydessä, jotka eivät kuulu yhteisön oikeuden soveltamisalaan. Mielestäni on välttämätöntä esittää tämän oikeuskäytännön peruspiirteet. Yhteisöjen tuomioistuimen asian kannalta merkityksellisille päätöksille on yhteistä se, että kaikissa tapauksissa kyse on ollut yksinomaan sellaisten valtion sisäisten oikeussääntöjen soveltamisesta, joissa viitataan yhteisön oikeuteen tai joilla on sama sisältö sen kanssa. [8] Tällaiset oikeussäännöt heijastavat kansallisen lainsäätäjän halua antaa säännösten soveltamisalaan kuuluville oikeussubjekteille sama kohtelu kuin yhteisön oikeusjärjestyksessä säädetty.

17. Asioissa Thomasdünger [9] ja Gmurzynska [10] annetuissa tuomioissa oli kyse sellaisten yhteisen tullitariffin määräysten tulkinnasta, joihin asiaan sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä nimenomaisesti viitattiin tai joiden sisältö toistettiin siinä.

Asiassa Dzodzi [11] kansallinen tuomioistuin pyysi yhteisöjen tuomioistuimelta ratkaisua oikeusriidassa, jossa sen oli sovellettava Belgian oikeuden säännöstä, jonka mukaan Belgian kansalaisen vaimoa oli kohdeltava samalla tavoin kuin siinä tilanteessa, että hänen aviomiehensä olisi yhteisön jonkin jäsenvaltion kansalainen. Esiin nousi siten kysymys siitä, olisiko Togon kansalaisella, joka oli Belgian kansalaisen leski, ollut oikeus jäädä Belgiaan, jos hänen miehensä olisi ollut muun jäsenvaltion kansalainen.

Asiassa Kleinwort Benson [12] englantilainen tuomioistuin esitti kysymyksen siitä, miten tiettyä Brysselin yleissopimuksen määräystä oli tulkittava. Syynä tähän oli se, että englantilaisen tuomioistuimen oli sovellettava Englannin lakia, joka oli laadittu tätä yleissopimusta esikuvana pitäen ja jossa säädettiin, että lain säännöksen merkitys tai vaikutukset oli määriteltävä "ottaen huomioon Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen esittämät vuonna 1968 tehdyn yleissopimuksen II osaa koskevat periaatteet tai yhteisöjen tuomioistuimen saman osan merkitystä tai vaikutusta koskevat tuomiot".

8 — Ks. kuitenkin myös jäljempänä mainittava, asiassa Hermès annettu tuomio.

9 — Asia 166/84, Thomasdünger, tuomio 26.9.1985 (Kok. 1985, s. 3001).

10 — Asia C-231/89, Gmurzynska, tuomio 8.11.1990 (Kok. 1990, s. I-4003).

11 — Yhdistetyt asiat C-297/88 ja C-197/89, Dzodzi ym. tuomio 18.10.1990 (Kok. 1990, s. I-3763).

12 — Asia C-346/93, Kleinwort Benson, tuomio 28.3.1995 (Kok. 1995, s. I-615).

Asiassa Fournier antamassaan tuomiossa [13] yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi yhteisön direktiiviin sisältyvää ilmausta "tavanomainen kotipaikka", vaikka pääasiassa ei ollut kyse kyseisen direktiivin soveltamisesta, mutta direktiivin tietyt säännökset oli sisällytetty sanatarkasti eräiden vakuutusyhtiöiden pääkonttorien väliseen yksityisoikeudelliseen sopimukseen. Kansallisen tuomioistuimen oli tulkittava ja sovellettava viimeksi mainittua sopimusta.

Asioissa Leur-Bloem [14] ja Giloy [15] yhteisöjen tuomioistuinta pyydettiin antamaan ennakkoratkaisu sellaisten veroja ja tulleja koskevien direktiivien tulkinnasta, joita ei sovellettu pääasiassa välittömästi mutta joihin asiaan sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä viitattiin.

18. Yhteisöjen tuomioistuin on kaikissa näissä asioissa asiaa Kleinwort Benson lukuun ottamatta suostunut tutkimaan ennakkoratkaisukysymykset. Näiden tuomioiden osalta huomionarvoista on kuitenkin se, että tuomioistuin on omaksunut tämän kannan huolimatta siitä, että julkisasiamiehet esittivät ratkaisuehdotuksissaan päinvastaista ratkaisua.

Asiassa Thomasdünger julkisasiamies Mancini katsoi, ettei yhteisöjen tuomioistuimella ollut toimivaltaa vastata esitettyihin kysymyksiin, koska vastaaminen merkitsisi välillistä kannanottoa kansallisiin oikeussääntöihin.

Asioissa Dzodzi ja Gmurzynska-Bscher julkisasiamies Darmon perusti kielteisen kantansa vaaraan siitä, että yhteisöjen tuomioistuin antaisi ainoastaan sitomattomia lausuntoja, jotka kansalliset tuomioistuimet voisivat aina jättää huomiotta.

Julkisasiamies Tesauro ehdotti asiassa Kleinwort Benson asian Dzodzi mukaisen oikeuskäytännön lopullista hylkäämistä. Hän väitti, että aiemmasta oikeuskäytännöstä riippumatta perustamissopimuksen 177 artiklan laajentava tulkinta ei näytä edistävän yhteisön oikeuden tulkinnan tarpeellista yhdenmukaisuutta — joka on ennakkoratkaisujärjestelmän olemassaolon tärkein syy — mutta vaarantaa yhteisöjen tuomioistuimen päätösten sitovuuden ja edellyttää välitöntä valvontaa siitä, miltä osin tulkinnasta on kansalliselle tuomioistuimelle hyötyä. Hän katsoi erityisesti, että asian Dzodzi mukainen oikeuskäytäntö on "yleisen oikeusteorian kannalta — — ennakkoratkaisujärjestelmän taustalla olevan logiikan vastainen, koska se kieltämättä johtaa todelliseen oikeudenkäyntimenettelyn väärinkäyttöön". [16]

Julkisasiamies Jacobs esitti asioissa Leur-Bloem ja Giloy antamissaan ratkaisuehdo-

13 — Asia C-73/89, Fournier, tuomio 12.11.1992 (Kok. 1992, s. I-5621).

14 — Asia C-28/95, Leur-Bloem, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4161).

15 — Asia C-130/95, Giloy, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4291).

16 — Ratkaisuehdotuksen 27 kohta.

tuksissa vastaavia vastaväitteitä kuin kollegansa. Hän pohti ensinnäkin sitä, miten yhteisöjen tuomioistuin palvelisi tätä tarkoitusta ratkaisemalla asioita, joissa jäsenvaltio on lainannut yhteisön säännöstä ja saattanut sen osaksi kansallista oikeusjärjestystä sellaisessa yhteydessä, joka ei liity yhteisön oikeuteen. [17] Tällaisessa tapauksessa "se uhka, että yhteisöjen oikeutta ei sovelleta oikein kyseisessä jäsenvaltiossa, olisi suurimmillaankin vain epäsuora ja tilapäinen". [18] Julkisasiamiehen mukaan sitä vastoin silloin, kun yhteisöjen tuomioistuimen on tulkittava yhteisön oikeussäännöstä sen oman asiayhteyden ulkopuolella, "vaarana on, ettei yhteisöjen tuomioistuin ota huomioon kaikkia olennaisia kysymyksiä ja että epäolennaiset seikat johtavat sitä harhaan". [19] Lisäksi vaikka oletettaisiinkin, että yhteisöjen tuomioistuin voisi antaa yhteisön oikeudesta asianmukaisia tulkintaratkaisuja sellaisessa oikeusriidassa, jossa yhteisön oikeus voi tulla sovellettavaksi, "ei ole varmaa, että yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisulla olisi riidan kannalta merkitystä". [20] Korostettuaan muita käytännöllisiä ja teoreettisia vaikeuksia, jotka liittyvät edellä tarkoitettuun 177 artiklan laajentavaan soveltamiseen, julkisasiamies toteaa, että "yhteisöjen tuomioistuimen olisi ratkaistava ainoastaan sellaisia asioita, joissa se on tietoinen asian tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista ja joissa yhteisön säännös koskee tätä asiayhteyttä", sillä ainoastaan tämä näkökanta "on yhdenmukainen 177 artiklan oikeudellisen periaatteen ja tarkoituksen kanssa". [21]

19. Ensi arviolta vaikuttaa siltä, ettei julkisasiamiesten ratkaisuehdotuksista ilmenevä skeptinen asenne ole juuri horjuttanut yhteisöjen tuomioistuinta. Katson kuitenkin edellä mainittujen tuomioiden syvällisemmän analyysin osoittavan, että vaikka yhteisöjen tuomioistuin ei ole niissä hylännyt asian Dzodzi mukaista oikeuskäytäntöä, se on kuitenkin supistanut sen soveltamisalaa ja asettanut sille joka tapauksessa asteittain yhä ankarampia soveltamisedellytyksiä. Yhteisöjen tuomioistuimen puuttuminen tulkinnan avulla alueelle, jolla ei kohtuuden nimissä voida katsoa olevan merkitystä yhteisöjen oikeusjärjestyksen kannalta, on hyväksytty niissä tapauksissa, joissa kansallinen lainsäätäjä on nimenomaisesti, suoraan ja ilman rajoituksia ulottanut yhteisön oikeuden säännökset sovellettaviksi puhtaasti valtion sisäisiin tilanteisiin tarkoituksenaan välttää epäoikeutettuja eroja sekä edistää yhtenäistä lain soveltamista pakottamalla kansalliset tuomioistuimet tällä tavoin noudattamaan EY:n tuomioistuimen tulkintoja. Yhteisöjen tuomioistuimen ei sitä vastoin voida katsoa olevan toimivaltainen silloin, kun kansallisen lainsäätäjän viittauksella yhteisön oikeuteen ei ole edellä tarkoitettua täydellisyyttä ja vaikutusta eikä siihen sisälly kansallista tuomioistuinta sitovaa ehdotonta velvollisuutta tulkita sovellettavia kansallisia säännöksiä siten kuin yhteisöjen tuomioistuimet epäsuorasti esittävät.

20. Yhteenvetona voidaan todeta, että yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta määritellään pääsääntöisesti ennakkoratkaisujärjestelmän kahden perusperiaatteen eli kansallisten tuomioistuinten ja yhteisöjen tuomioistuimen yhteistyön periaatteen sekä yhteisön oikeuden oikean ja yhdenmukaisen soveltamisen edistämisen periaatteen pohjalta. Eräissä tapauksissa yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta näyttää ylittävän edellä mainitun kehyksen ja ulottuvan jopa alueelle, jota ei ole selkeästi rajattu alkuperäisissä yhteisön oikeuden säännöksissä ja määräyksissä, ja

17 — Ratkaisuehdotuksen 47 kohta.
18 — Ratkaisuehdotuksen 49 kohta.
19 — Ratkaisuehdotuksen 52 kohta.
20 — Ratkaisuehdotuksen 56 kohta.
21 — Ratkaisuehdotuksen 75 kohta.

tavoittelevan muuta päämäärää, nimittäin *oikeuden yleistä yhdenmukaistamista.*

On kuitenkin syytä todeta, että tämä yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisutoiminnan laajentaminen ei ole *yleiskeino* yhteisön oikeuden puolustamiseksi ja edistämiseksi.

21. Viimeksi mainittu näkemys saa tukea yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Hermès [22] hiljattain antamasta tuomiosta, jossa oli kyse kauppaan liittyvistä teollis- ja tekijänoikeuksien näkökohdista tehdyn kansainvälisen sopimuksen (TRIPS) tulkinnasta, jonka yhteisö oli tehnyt osana Maailman kauppajärjestön perustamissopimusta. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi olevansa toimivaltainen tulkitsemaan tämän sopimuksen määräyksiä huolimatta siitä, ettei oikeusriita liittynyt yhteisön oikeuteen, ja totesi, että "kun tiettyä oikeussääntöä voidaan soveltaa sekä kansallisessa oikeudessa säänneltyihin tilanteisiin että yhteisön oikeudessa säänneltyihin tilanteisiin, yhteisön edun mukaista on selvästi se, että tällaista sääntöä tulkitaan yhdenmukaisesti, jotta vältettäisiin myöhemmät tulkintaerot, ja näin on siitä riippumatta, missä olosuhteissa tätä oikeussääntöä sovelletaan". [23]

Mielestäni ei olisi järkevää soveltaa systemaattisesti tätä oikeuskäytäntöä ja antaa siten yhteisöjen tuomioistuimelle uudeksi tehtäväksi ratkaista, onko muilla kuin yhteisön oikeussäännöillä sama sisältö yhteisön oikeuden kanssa, vaikka tämä tapahtuisikin oikeussääntöjen yhdenmukaistamisen tai yhdenvertaisen kohtelun nimissä. Tällainen yhdenmukaisuuden tavoittelu voi osoittautua haitalliseksi yhteisön oikeuden kannalta, erityisesti jos yhdenmukaisuussyistä lakataan kiinnittämästä vaadittavaa huomiota yhteisön oikeusjärjestelmän erityisyyteen ja omintakeisuuteen. Nyt esillä oleva asia on tyypillinen esimerkki tästä vaarasta.

b. Asian Dzodzi mukainen oikeuskäytäntö ja tämä asia

22. Nyt esillä olevassa asiassa ei tule kyseeseen yleisen arvion tekeminen edellä esitetystä oikeuskäytännöstä eikä myöskään yleisten — positiivisten tai negatiivisten — huomioiden tekeminen siitä.

23. En kuitenkaan pidä tarpeellisena vaatia asian Dzodzi mukaisen oikeuskäytännön tarkistamista sen kantani perustelemiseksi, että yhteisöjen tuomioistuimen olisi jätettävä esitetyt ennakkoratkaisukysymykset tutkimatta. Katson näet, että nämä kysymykset eivät kuulu kyseisen oikeuskäytännön soveltamisalaan. Kysymyksissä ei vedota myöskään suoraan direktiivin 80/987/ETY tai asian Francovich ym. mukaiseen oikeuskäytäntöön. Niissä sitä vastoin on kyse ETA-sopimuksen 6 artiklan tulkinnasta yhdessä sekä direktiivin 80/987/ETY että asian Francovich ym. mukaisen oikeuskäytännön kanssa sen määrittelemiseksi, *kuinka* näitä oikeuskäytännössä ja kirjoitetuissa oikeusnormeissa vahvistettuja yhteisön oikeussääntöjä *olisi sovellettava* yhteisön oikeusjärjestelmän soveltamisalan ulkopuolella.

22 — Asia C-53/96, Hermès, tuomio 16.6.1998 (Kok. 1998, s. I-3603).

23 — Em. tuomion 32 kohta.

24. 1) Ensimmäinen vastaväitteeni ennakkoratkaisukysymyksiin vastaamisen asianmukaisuudesta on yhteydessä kysymykseen siitä, kykeneekö yhteisöjen tuomioistuin antamaan hyödyllistä vastausta. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisen menettelyn tavoitteena on antaa kansalliselle tuomioistuimelle vastaus, josta on sille hyötyä pääasian ratkaisemisessa. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin on kieltäytynyt jopa asian Dzodzi mukaisen oikeuskäytännön yhteydessä tutkimasta sille esitettyjä kysymyksiä silloin, kun "yhteisöjen tuomioistuimen tutkittavaksi saatettu yhteisön oikeuden säännös tai määräys on ilmeisen soveltumaton".[24] Katson, että tätä poikkeusta on sovellettava nyt esillä olevassa asiassa, koska esitetyillä ennakkoratkaisukysymyksillä pyritään saattamaan yhteisön oikeusjärjestyksen perustavanlaatuisia osatekijöitä osaksi sellaisen valtion oikeutta, joka ei kuulu tähän oikeusjärjestykseen.

Vaikka edellä esitetyt argumentit ovat perusteltuja, ne eivät silti ole täysin tyydyttäviä metodologisesta näkökulmasta käsin, mikä johtuu kahdesta syystä. Ensinnäkin sen arvioiminen, onko ennakkoratkaisukysymyksen esittämisestä hyötyä, kuuluu viime kädessä kansalliselle tuomioistuimelle, ja toiseksi ajatus siitä, että kyseisen tuomioistuimen mainitsemat yhteisön oikeussäännöt ja oikeuskäytäntö olisivat ilmeisen soveltumattomia pääasiassa, perustuu lähestymistapaan, jossa aineellisia kysymyksiä tutkitaan jo ennakkoratkaisupyyntöjen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä tarkasteltaessa. Toisin sanoen on välttämätöntä tutkia asian aineellista puolta, jotta voitaisiin päätellä, onko ilmeistä, että asian Francovich ym. mukaista oikeuskäytäntöä ei voida soveltaa siinä asiayhteydessä, johon kansallinen tuomioistuin viittaa. Näiden kysymysten tutkiminen samassa yhteydessä ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottamisen kanssa on metodologisesta näkökulmasta ongelmallista, eikä tätä voida perustella myöskään käytännön syillä, sillä se edellyttää, että aineelliset kysymykset on jo tutkittu.

25. 2) Voidaan esittää myös toinen vastaväite ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottamiselle, ja se on mielestäni edellä mainittua paljon painavampi. Tässä asiassa esitetyt ennakkoratkaisukysymykset eroavat ratkaisevalla tavalla niistä kysymyksistä, jotka yhteisöjen tuomioistuin on tutkinut asian Dzodzi mukaisen oikeuskäytännön perusteella. Kansallinen tuomioistuin ei ole tässä asiassa kiinnostunut saamaan sellaista tulkintaa yhteisön oikeuden säännöksestä, jonka se voisi *itse* siirtää sovellettavaksi yhteisön oikeusjärjestyksen ulkopuolella syntyneeseen oikeusriitaan niitä ohjeita ja rajoituksia noudattaen, joista säädetään tähän oikeusriitaan sovellettavassa, yhteisön oikeusjärjestykseen kuulumattomassa oikeussäännössä. *Kansallinen tuomioistuin tiedustelee sen sijaan suoraan miten, miltä osin ja mihin saakka* sen on sovellettava yhteisön oikeussääntöjä yhteisön oikeusjärjestyksen ulkopuolella. Tämä kysymys ei kuitenkaan kuulu yhteisöjen tuomioistuimen toimivaltaan. Kuten asiassa Dzodzi annetussa tuomiossa nimenomaisesti todetaan, "yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta rajoittuu kuitenkin yksinomaan yhteisön oikeuden säännösten tai määräysten tulkitsemiseen. Kansalliselle tuomioistuimelle antamassaan vastauksessa yhteisöjen tuomioistuin ei voi ottaa huomioon niiden kansallisen lainsäädännön säännösten yleistä rakennetta, jotka viitatessaan yhteisön oikeuteen samalla määrittelevät tämän viittauksen merkityksen. Niiden rajoitusten huomioon ottaminen, joita kansallinen lainsäätäjä on voinut määrätä yhteisön oikeuden soveltamiselle sellaisissa puhtaasti kansallisissa asioissa, joissa yhteisön oikeutta voidaan

24 — Edellä alaviitteessä 11 mainitut yhdistetyt asiat Dzodzi ym., tuomion 11 kohta.

soveltaa ainoastaan kansallisen lain välityksellä, kuuluu kansalliseen oikeuteen ja näin ollen jäsenvaltion tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan". [25]

26. Edellä esitetyn oikeuskäytännön soveltaminen nyt esillä olevaan asiaan johtaa seuraaviin tuloksiin: Kahdessa ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessä ei ole kyse direktiivin 80/987/ETY tulkinnasta eikä asian Francovich ym. mukaisen oikeuskäytännön selventämisestä, vaan kysymyksillä pyritään sen sijaan selvittämään, onko pääasiassa mahdollista soveltaa asian Francovich ym. mukaista oikeuskäytäntöä ETA-sopimuksen 6 artiklaa tulkitsemalla ja soveltamalla. Tällä artiklalla, kuten myös koko sopimuksella, on kaksoisluonne, sillä artikla on samanaikaisesti yhteisön oikeussääntö ja toisaalta muu kuin yhteisön oikeussääntö. Tässä asiassa esitettyjen ennakkoratkaisukysymysten kannalta kyseinen artikla ei ole luonteeltaan yhteisön oikeussääntö, vaan se on osa kansainvälistä sopimusta, joka on saatettu osaksi Ruotsin kansallista oikeusjärjestystä kansallisen ja kansainvälisen oikeuden mukaisesti sen vuoksi, että Ruotsi on EFTAn jäsen, eikä sen vuoksi, että Ruotsi on Euroopan unionin jäsen. Kansallinen tuomioistuin on yksin toimivaltainen päättämään Ruotsin oikeussääntöjen ja kansainvälisen oikeuden systematiikan huomioon ottaen, miltä osin ja mihin saakka ETA-sopimuksen 6 artikla — muuna kuin yhteisön oikeussääntönä — merkitsee yhteisön oikeuden (ja erityisesti direktiivin 80/987/ETY sekä asian Francovich ym. mukaisen oikeuskäytännön) integroimista osaksi ETA:aa. Yhteisöjen tuomioistuin ei voi puuttua tähän kysymykseen edes asian Dzodzi mukaista oikeuskäytäntöä soveltaen.

27. Edellä esitettyjä perusteluja vastaan voitaisiin väittää, että niissä ei oteta riittävästi huomioon ETA-sopimuksen 6 artiklan yhdenmukaisen tulkinnan tarvetta, etenkin koska kyseisellä artiklalla pyritään suoraan varmistamaan se, että yhteisön oikeussääntöjä tulkitaan yhdenmukaisella tavalla. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainituissa asioissa Leur-Bloem ja Hermès antamissaan tuomioissa nimenomaisesti, että "kun tiettyä oikeussääntöä voidaan soveltaa sekä kansallisessa oikeudessa säänneltyihin tilanteisiin että yhteisön oikeudessa säänneltyihin tilanteisiin" eli kun sillä on kaksoisluonne juuri ETA-sopimuksen 6 artiklan tavoin, "yhteisön edun mukaista on selvästi se, että tällaista sääntöä tulkitaan yhdenmukaisesti, jotta vältettäisiin myöhemmät tulkintaerot, ja näin on *siitä riippumatta, missä olosuhteissa tätä oikeussääntöä sovelletaan*". [26] Edellä esitetyt perustelut, joiden mukaan yhteisöjen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa vastata kahteen ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen sen vuoksi, että kysymykset eivät kuulu yhteisön oikeusjärjestyksen piiriin, vaan ne ovat erottamattomasti yhteydessä EFTA-valtioiden oikeusjärjestysten ja kansainvälisen oikeuden yleiseen systematiikkaan, vaikuttavat olevan ristiriidassa sen ajatusmallin kanssa, joka on asioissa Leur-Bloem ja Hermès annetuissa tuomioissa tehtyjen ratkaisujen taustalla. Näissä asioissa yhdenmukaisen tulkinnan tarpeen katsottiin olevan riittävä syy sille, että yhteisöjen tuomioistuin oli toimivaltainen tulkitsemaan luonteeltaan kaksitahoista (eli sekä yhteisön että muun kuin yhteisön) oikeussääntöä huolimatta väistämättömistä eroista tulkitun säännöksen soveltamisessa.

25 — Edellä alaviitteessä 11 mainituissa yhdistetyissä asioissa Dzodzi ym. annetun tuomion 42 kohta.

26 — Edellä alaviitteessä 22 mainitussa asiassa Hermès annetun tuomion 32 kohta ja edellä alaviitteessä 14 mainitussa asiassa Leur-Bloem annetun tuomion 34 kohta.

28. Yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainituissa tuomioissa omaksuma kanta ei mielestäni ole yhteensoveltumaton tässä asiassa esitetyn ratkaisun kanssa. Aluksi on syytä muistaa, että yhdenmukaiseen tulkintaan pääsemisen tavoite ei ole mikään ehdoton vaatimus. Yhteisöjen tuomioistuin on täysin tietoinen siitä, että menetelmällä, jolla tulkinnan kautta pyritään saamaan aikaan yhdenmukaisuutta, on rajansa, ja juuri tästä syystä se on kieltäytynyt ottamasta kantaa niiden oikeussääntöjen soveltamisen tapaan ja rajoihin, joita sen olisi täytynyt tulkita yhteisön oikeusjärjestyksen ulkopuolella. Lisäksi on syytä korostaa nyt esillä olevan asian ominaislaatua. Kaksi ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystä eivät koske yksinomaan sellaisten säännösten tai määräysten tulkintaa, jotka ovat luonteeltaan sekä yhteisön että muita kuin yhteisön oikeussääntöjä, eli ETA-sopimuksen 6 artiklan tulkintaa, vaan niihin liittyvät välittömästi myös kysymykset, jotka koskevat tämän määräyksen soveltamistapaa ja sen vaikutuksia yhteisön oikeusjärjestyksen ulkopuolisessa oikeusjärjestyksessä. Tämä tulkinnan ja soveltamisen sekoittuminen keskenään on sinänsä riittävä syy sille päätelmälle, ettei yhteisöjen tuomioistuin ole toimivaltainen.

Yhteisöjen tuomioistuin on toisin sanoen tietyissä rajatapauksissa suostunut tulkitsemaan oikeussääntöjä, joita voitaisiin soveltaa eri tavalla yhteisön oikeusjärjestyksen ulkopuolella kuin sen piirissä. Se ei voi kuitenkaan täyttää perustamissopimuksen 177 artiklan mukaista tulkintatehtäväänsä, *jos esillä olevalla kysymyksellä halutaan käytännössä määriteltäväksi, miten yhtä tai useampaa yhteisön oikeussääntöä on sovellettava alueella, joka on yhteisön oikeuden soveltamisalan ulkopuolella.* Juuri tämän vuoksi on erityisesti tämän oikeusriidan yhteydessä vältettävä ETA-sopimuksen 6 artiklan tulkitsemista siitä näkökulmasta, joka on ensimmäisen kahden ennakkoratkaisukysymyksen taustalla.

29. 3) Edellä esitetyt perustelut sulkevat siis pois sen mahdollisuuden, että tämän asian kahteen ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastattaisiin, mutta en halua kuitenkaan sulkea pois asian Dzodzi mukaisen oikeuskäytännön tulevaa soveltamista ETA-sopimuksen määräyksiä tulkittaessa, ja tämä koskee myös niitä tilanteita, joissa kyseisiä määräyksiä sovelletaan yhteisön oikeusjärjestyksen ulkopuolella. Edellytyksenä on tosin se, että kyseisten määräysten tulkinta ja soveltaminen eivät ole sekoittuneet keskenään siten kuin nyt esillä olevassa asiassa. Siinä tapauksessa, että yhteisöjen tuomioistuin katsoisi olevan oikeudelliselta kannalta korrektimpaa sulkea ehdottomammalla tavalla pois mahdollisuus tutkia sellaisia ennakkoratkaisukysymyksiä, joilla pyritään ETA-sopimuksen tulkinnan saamiseen ja jotka on esittänyt tämän sopimuksen sopimuspuolena olevan ja EFTAan kuuluneen jäsenvaltion tuomioistuin, haluan vielä esittää seuraavat perustelut.

30. Ensinnäkin asian Dzodzi mukaisessa oikeuskäytännössä oli kokonaisuudessaan kyse asioista, joita koskevat tulkintaongelmat liittyivät jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen. Tällaisissa tapauksissa on erityisen suuri tarve sellaisen oikeussäännön yhdenmukaiseen soveltamiseen, jota voidaan soveltaa sekä yhteisön oikeuden piirissä että jäsenvaltion kansallisen oikeusjärjestyksen piirissä. Tämän oikeuskäytännön tavoitteena on tarkemmin sanottuna välttää sellaiset epätoivottavat tapaukset, joissa oikeussubjekteja kohdellaan jossakin

jäsenvaltiossa oikeudellisesti eri tavoin riippuen siitä, kattaako yhteisön oikeus heidän tilanteensa vai ei, huolimatta siitä, että näissä molemmissa tapauksissa sovellettavat oikeussäännöt ovat samankaltaisia tai jopa samoja. Lainsäädännön yhdenmukaistamiselle, johon luonnollisesti sisältyy lainsäädännön tulkinta, annetaan perustamissopimuksessa huomattava merkitys, ja sillä on perustavanlaatuinen tehtävä Euroopan integraatiossa. Kyse ei ole kuitenkaan yleisestä ja määrittelemättömästä lainsäädännön yhdenmukaistamisesta, vaan yhdenmukaistaminen tapahtuu juuri jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön ja yhteisön oikeuden välisessä vuorovaikutussuhteessa. Yhdenmukaisen tulkinnan tarve ei ole yhtä suuri silloin, kun lainsäädännön yhdenmukaistamisella ei pyritä oikeussubjektien yhdenvertaiseen kohteluun yhteisön muodostaman "kehyksen" sisäpuolella (tähän "kehykseen" sisältyvät oikeussubjektit, joihin sovelletaan samanaikaisesti sekä yhteisön oikeutta että jäsenvaltioiden kansallista oikeutta) vaan sen ulkopuolella.

Tämä merkitsee nyt esillä olevan asian kannalta sitä, että vaikka ETA-sopimuksen ja erityisesti sen 6 artiklan osalta voidaankin katsoa, että on olemassa merkittävä tarve "ETA-oikeuden" muodostavien yhteisön oikeussääntöjen yhdenmukaiseen tulkintaan, yhteisön jäsenvaltioissa sovellettavien oikeussääntöjen yhdenmukaisen tulkinnan tarve on vieläkin merkittävämpi. Tämän vuoksi katson, että asian Dzodzi mukaista oikeuskäytäntöä ei pidä noudattaa eikä soveltaa nyt esillä olevan kaltaisiin tapauksiin. Joka tapauksessa tässä tapauksessa ei voida vedota niihin syihin, joilla on tähän asti perusteltu yhteisöjen tuomioistuimen tulkintatehtävän laajentamista sellaisiin asioihin, joissa yhteisön kannalta merkityksellisiä oikeussääntöjä sovelletaan osana jäsenvaltion oikeusjärjestystä.

31. Toiseksi olen todennut, että ennakkoratkaisun avulla on mahdollista tulkita sellaisia yhteisön oikeussääntöjä, joita ei sovelleta suoraan kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevaan oikeusriitaan, silloin kun muussa lainsäädännössä kuin yhteisön oikeudessa viitataan nimenomaisesti näihin oikeussääntöihin suoraan ja rajoituksetta tiettyjen oikeussuhteiden yhdenmukaisen sääntelyn varmistamiseksi, ja silloin kun kysymyksen esittänyt tuomioistuin on velvollinen noudattamaan yhteisöjen tuomioistuimen tulkintaa. Näiden molempien edellytysten on täytyttävä samanaikaisesti. Vaikka oletettaisiinkin — ennakkoratkaisukysymysten aineellisten ongelmien tutkimisen jälkeen — ensimmäisen edellytyksen täyttyvän nyt esillä olevassa asiassa, on epävarmaa, onko tilanne sama toisen edellytyksen osalta. Ruotsin lainsäädäntöön tai ETA-sopimukseen [27] ei näet sisälly mitään säännöstä tai määräystä, jonka perusteella voitaisiin katsoa, että kansallisen tuomioistuimen olisi noudatettava yhteisöjen tuomioistuimen riidanalaisiin kysymyksiin mahdollisesti antamaa vastausta, [28] sillä tällaista vastausta ei annettaisi yhteisön oikeusjärjestyksen piirissä. Myöskään sen, että ETA-sopimuksen 6 artiklassa viitataan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön noudattamiseen — ainakin sen oikeuskäytännön, joka on syntynyt sopimuksen voimaantuloon mennessä — ei voida katsoa merkitsevän tällaisen velvoitteen asettamista kansalliselle tuomioistuimelle niiden vastausten osalta, joita yhteisöjen tuomioistuimelta pyydetään kahteen ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen.

32. Edellä esitetty analyysi osoittaa näin ollen, että kahdessa ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessä esitetyt oikeuskysymykset eivät ole sellaisia, jotka voitaisiin

27 — Ks. tältä osin jäljempänä 33 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

28 — Ruotsi on Euroopan unioniin liittyessään sitoutunut noudattamaan yhteisöjen tuomioistuimen päätöksiä yhteisön oikeusjärjestyksen sisäpuolella eikä sen ulkopuolella.

saattaa yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisessa menettelyssä.

B *Voiko ETA-sopimus toimia oikeudellisena perustana yhteisöjen tuomioistuimen toimivallalle tutkia ennakkoratkaisukysymyksiä?*

33. Edellä esitettyjen perustelujen oikeellisuudesta riippumatta yhteisöjen tuomioistuimen toimivaltaa ei voida perustaa myöskään ETA-sopimukseen. Kuten komissio on perustellusti todennut, sopimuksen sisällön ja rakenteen kokonaisarviointi johtaa siihen, että Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ei voida katsoa olevan toimivaltainen nyt esillä olevan kaltaisissa tapauksissa. ETA-sopimuksen 6 artiklan tulkinta, jolla on merkitystä kahteen ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen annettavan vastauksen kannalta, näyttää nimittäin kuuluvan EFTAn tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan ainakin silloin, kun tämä tulkinta liittyy tilanteeseen, jossa EFTA-valtio soveltaa ETA-sopimusta. Valvontaviranomaisen ja tuomioistuimen perustamisesta tehdyn EFTA-valtioiden välisen sopimuksen 34 artiklan mukaan EFTAn tuomioistuin on toimivaltainen antamaan neuvoa-antavia lausuntoja ETA-sopimuksen tulkinnasta eli ratkaisemaan, onko tämä sopimus saatettu asianmukaisesti osaksi EFTA-valtioiden kansallista oikeusjärjestystä.

34. ETA-sopimuksen 107 artiklan ja sopimuksen pöytäkirjan 34 mukaan EFTA-valtioiden tuomioistuimet voivat pyytää Euroopan yhteisöjen tuomioistuinta päättämään sellaisten ETA-sopimuksen määräysten tulkinnasta, jotka ovat sisällöltään samoja kuin yhteisön oikeussäännöt,[29] jos kaksi edellytystä, joista toinen on aineellinen ja toinen muodollinen, täyttyvät. Ensinnäkin Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta rajoitetaan sellaisiin ETA-sopimuksen määräyksiin, "jotka ovat sisällöltään samoja kuin Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten määräykset, sellaisina kuin ne ovat täydennettyinä tai muutettuina, taikka mainittujen perustamissopimusten nojalla annettujen säädösten säännökset". Toiseksi EFTA-valtion, joka aikoo käyttää hyväkseen tätä mahdollisuutta, on ilmoitettava yhteisöjen tuomioistuimelle "missä määrin ja minkä menettelyn mukaisesti tätä pöytäkirjaa sovelletaan sen tuomioistuimissa". Riippumatta siitä, onko ensimmäinen edellytys täyttynyt, on selvää, että muodollinen vaatimus ennakkoon tehtävästä ilmoituksesta ei ole täyttynyt. Ruotsi ei ole koskaan käyttänyt hyväkseen pöytäkirjan 34 mukaista mahdollisuutta antaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle toimivalta vastata kahteen ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen.

35. Voidaan tietenkin kysyä, miten ETA-sopimuksessa mainitut tulkintaongelmat voidaan ratkaista tapauksessa, jossa Ruotsin kaltainen EFTA-valtio liittyy Euroopan unioniin. Tämä kysymys on ratkaistu eril-

29 — Erityisen oikeudellisen perustan luominen EFTA-valtioiden tuomioistuinten mahdollisuudelle kääntyä EY:n tuomioistuimen puoleen merkitsee *e contrario* sitä, ettei tällainen mahdollisuus seuraa suoraan EY:n perustamissopimuksen 177 artiklasta. Lisäksi 177 artikla koskee vain "jäsenvaltion tuomioistuimia" eli ryhmää, johon EFTA-valtioiden tuomioistuimet eivät kuulu.

lisellä, Brysselissä 28.9.1994 allekirjoitetulla sopimuksella, jossa on määrätty siirtymätoimenpiteistä tiettyjen EFTA-valtioiden liittymistä Euroopan unioniin seuraavaksi ajanjaksoksi. Tässä sopimuksessa EFTAn tuomioistuimelle annetaan toimivalta vain tietyksi ajanjaksoksi, joka oli jo päättynyt silloin, kun ennakkoratkaisukysymykset saatettiin yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi. Katson kuitenkin, että sen seikan, ettei EFTAn tuomioistuimella *ratione temporis* näytä olevan toimivaltaa tutkia nyt esillä olevia kysymyksiä — ainakaan 28.9.1994 tehdyn sopimuksen määräysten mukaan — ei voida katsoa puhuvan sen puolesta, että Euroopan yhteisöjen tuomioistuin olisi toimivaltainen. Tämä tuomioistuin ei nimittäin missään tapauksessa ole toimivaltainen *ratione materiae*. [30] Vaikka Ruotsi haluaisikin, se ei voisi enää tässä vaiheessa käyttää hyväkseen pöytäkirjaa 34 antaakseen yhteisöjen tuomioistuimelle toimivallan tulkita ETA-sopimuksen määräyksiä, sillä Ruotsi ei ole enää EFTA:n jäsen. [31]

36. Katson siis, ettei yhteisöjen tuomioistuimella ole toimivaltaa vastata kahteen ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen.

30 — Ei ole myöskään mitään syytä katsoa, että tämä kaksinkertainen toimivallan puuttuminen merkitsisi oikeusturvan epäämistä. Kaikissa tapauksissa on näet olemassa toimivaltainen tuomioistuin eli kansallinen tuomioistuin. Silloin kuin EY:n tai EFTAn tuomioistuimilla ei ole toimivaltaa, kansallisen tuomioistuimen asiana on ratkaista ne oikeudelliset kysymykset, jotka ovat nousseet esiin kahdessa ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessä.

31 — On syytä huomata, että Ruotsi velvoitettiin liittymisasiakirjassa eroamaan EFTAsta samalla hetkellä kun se liittyi Euroopan unioniin.

IV Kahden ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen tutkiminen

37. Esitän siis käsitykseni siitä, miten nämä kysymykset pitäisi ratkaista, vain toissijaisesti. Aloitan hahmottelemalla oikeudellisten tulkintaongelmien taustan. Kysymys on siitä, onko asian Francovich ym. mukainen oikeuskäytäntö, joka koskee valtion vahingonkorvausvelvollisuutta yhteisön direktiivin virheellisestä saattamisesta osaksi kansallista oikeusjärjestystä, tullut osaksi "ETA-oikeutta" ETA-sopimuksen 6 artiklan perusteella ja onko näillä periaatteilla etusija kansalliseen oikeuteen nähden EFTA-valtiossa, joka on allekirjoittanut tämän sopimuksen.

A *Alustavat huomautukset*

38. Tahdon aluksi huomauttaa, että mahdollinen myöntävä vastaus näihin kysymyksiin ei olisi välttämättä vailla oikeudellista perustaa. ETA-sopimuksen 6 artiklassa nimittäin todetaan nimenomaisesti, että kyseisen sopimuksen määräyksiä, siltä osin kuin ne ovat "sisällöltään samoja" kuin vastaavat yhteisön primaarioikeuden tai johdetun oikeuden säännökset, sellaisina kuin ne ovat täydennettyinä tai muutettuina, on tulkittava niitä täytäntöön pantaessa ja sovellettaessa "Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ennen tämän sopimuksen allekirjoittamista antamien merkityksellisten ratkaisujen mukaisesti".

Direktiivin 80/987/ETY palkkaturvasäännökset ovat epäilyksettä sisällöltään samoja niiden säännösten kanssa, jotka mainitaan ETA-sopimuksen liitteessä XVIII, jossa viitataan suoraan direktiiviin 80/987/ETY. Tämän lisäksi asian Francovich ym. mukainen oikeuskäytäntö, joka seuraa yhteisöjen tuomioistuimen 19.11.1991 yhdistetyissä asioissa C-6/90 ja C-9/90 antamasta tuomiosta,[32] on annettu ennen ETA-sopimuksen allekirjoittamista, kuten sopimuksen 6 artiklassa vaaditaan. Asiassa Francovich ym. annettu tuomio koski direktiivin 80/987/ETY virheellistä saattamista osaksi kansallista oikeusjärjestystä eli kysymystä, joka oikeudellisten seikkojensa ja tosiseikkojensa osalta muistuttaa pääasiassa esillä olevaa kysymystä.[33]

39. Näin ollen (ja edellyttäen tietysti, että yhteisöjen tuomioistuin katsoo olevansa toimivaltainen) on syytä etsiä ETA-sopimuksen 6 artiklan paras mahdollinen tulkinta. On mahdollista esittää tiettyjä perusteluja, joita käsittelenkin jäljempänä, sellaiseen lopputulokseen johtavalle laajentavalle tulkinnalle, jonka mukaan myös yhteisön oikeusjärjestyksen perustavanlaatuiset osatekijät, joita ovat yhteisön oikeuden etusijaa ja suoraa sovellettavuutta koskevat periaatteet, *acquis communautaire* -käsite sekä — mitä tulee erityisesti nyt esillä olevaan asiaan — asian Francovich ym. mukainen oikeuskäytäntö soveltuvat ETA-sopimuksen 6 artiklan kautta myös ETA-sopimuksella luotuihin oikeussuhteisiin.

40. On mahdollista katsoa,[34] että ETA-sopimuksen 6 artikla kuten myös direktiivin 80/987/ETY säännökset, siltä osin kuin tämän sopimuksen liitteissä niihin viitataan, ovat osa yhteisön oikeusjärjestystä,[35] koska ne sisältyvät kansainväliseen sopimukseen, jonka yhteisö on allekirjoittanut kolmansien maiden kanssa. Tämän oikeusjärjestyksen perustavanlaatuiset osatekijät eli yhteisön oikeuden etusija, suora sovellettavuus ja yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö, jotka sisältyvät niin sanottuun acquis communautaireen, voivat siten olla osa ETA-sopimuksen kaltaista sääntelyä, koska tällaisesta ratkaisusta on määrätty kyseisen kansainvälisen sopimuksen erityismääräyksessä (ETA-sopimuksen 6 artikla).

41. Tätä käsitystä tukee myös se, että tämän sopimuksen osana olevien yhteisön oikeussääntöjen yhdenmukainen tulkitseminen on 6 artiklan perustavoite, ja myös sopimuspuolet ovat katsoneet tällä olevan huomattavaa merkitystä, minkä suuri joukko ETA-sopimuksen määräyksiä vahvistaa. Voitaisiin siten väittää, että jotta varmistettaisiin se, että yhteisön tiettyä oikeussääntöä — tässä tapauksessa direktiiviä työntekijöiden suojasta työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa — aina tulkitaan ja sovelletaan samalla tavalla, yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi yhteisön oikeussääntöjen yhdenmukaisen tulkinnan takaajana valita sellainen ratkaisu, josta aiheutuu vähiten tulkintaeroavuuksia, riippumatta siitä, millainen on kyseisen oikeussäännön soveltamisala. Tämä pitää paikkansa erityisesti, koska yhteisöjen

32 — Ks. alaviite 3.

33 — Viimeksi mainitulla seikalla ei ole kuitenkaan asian kannalta merkitystä. Kysymys siitä, voidaanko asian Francovich ym. mukaista oikeuskäytäntöä soveltaa silloin, kun "ETA-oikeuden" säännös, joka on sama kuin yhteisön direktiiviin sisältyvä säännös, on saatettu virheellisesti osaksi kansallista oikeusjärjestystä, olisi voinut nousta esiin minkä tahansa ETA-sopimuksen liitteissä mainitun direktiivin osalta.

34 — Edellyttäen tietysti edelleen, ettei yhteisöjen tuomioistuin hyväksy edellä esittämääni kantaa eli sitä, että ETA-sopimus, jota kansallisen tuomioistuimen on kansallisessa oikeusriidassa tutkittava vallitsevien tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen yhteydessä, *ei ole yhteisön sääntely eikä sisälly yhteisön oikeusjärjestykseen.*

35 — Ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Haegeman.

tuomioistuin on jo suostunut menemään hyvinkin pitkälle, kun kyse on ollut mahdollisuudesta ottaa ennakkoratkaisukysymyksiä tulkittavaksi.[36] On selvää, että tulkinnan yhdenmukaisuuden kannalta kaikkein houkuttelevin ratkaisu olisi se, että *acquis communautairen* — ainakin sellaisena kuin se ilmenee ETA-sopimuksen allekirjoittamispäivään mennessä annetuista tuomioista — katsottaisiin olevan osa tätä sopimusta ja että se olisi siten otettava huomioon sopimuksen määräyksiä tulkittaessa ja sovellettaessa.

42. Nämä yleiset huomautukset eivät ole kuitenkaan riittävät, jotta niiden perusteella olisi katsottava, että kahteen ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen voitaisiin vastata. Huomioon on otettava välttämättä paitsi ETA-sopimuksen kyseisten määräysten samankaltaisuus tai samanlaisuus yhteisön oikeusjärjestyksen tiettyjen osien kanssa myös näiden määräysten sisältö, jolloin on noudatettava yhteisöjen tuomioistuimen kansainvälisten sopimusten tulkitsemisen osalta vahvistamia arviointiperusteita.

B *Oikeuskäytännössä vahvistetut tulkintakriteerit*

43. Tässä yhteydessä on aiheellista tutkia, millaisen kannan yhteisöjen tuomioistuin on omaksunut silloin, kun se on joutunut tutkimaan yhteisön kolmansien maiden kanssa tekemää kansainvälistä sopimusta. Vaikka yhteisöjen tuomioistuimet ovat joissakin tapauksissa katsoneet, että yhteisön oikeussäännön tulkintaa on laajennettava siten, että se kattaa myös vastaavan tai saman kansainvälisoikeudellisen säännöksen,[37] ne ovat toisissa tapauksissa katsoneet, ettei tällainen laajentaminen ole mahdollista tai sopivaa.[38] Tästä oikeuskäytännöstä seuraa, että kysymykseen, onko yhteisön oikeussäännön tulkintaa laajennettava kattamaan yhteisön kolmansien maiden kanssa tekemään sopimukseen sisältyvät, vastaavin, samankaltaisin tai samoin sanamuodoin laaditut määräykset, annettava vastaus on riippuvainen muun muassa siitä *päämäärästä*, joka kullakin näistä määräyksistä omassa *asiayhteydessään* on. Erityistä huomiota on tällöin kiinnitettävä yhtäältä kyseisen kansainvälisen sopimuksen ja toisaalta perustamissopimuksen tavoitteiden ja yleisen asiayhteyden keskinäiseen vertailuun.

44. Tämä oikeuskäytännön mukainen kanta on löydettävissä myös ETA-sopimuksesta annetussa lausunnossa 1/91, jota käsittelen seuraavaksi. Kyseisessä lausunnossa viitataan lisäksi Wienissä 23.5.1969 tehdyn valtiosopimusoikeutta koskevan yleissopimuksen 31 artiklaan, jonka mukaan valtiosopimusta on tulkittava "vilpittömässä mielessä ja antamalla valtiosopimuksessa käytetyille sanonnoille niille kuuluvassa yhteydessä niiden tavallinen merkitys, sekä valtiosopimuksen tarkoituksen ja päämäärän valossa".[39]

36 — Ks. edellä esitetty analyysi, 16 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

37 — Ks. edellä alaviitteessä 5 mainitut asiat Pabst & Richarz KG sekä Legros ym.

38 — Ks. edellä alaviitteessä 5 mainitut asiat Polydor ja Kupferberg.

39 — Ks. asia C-312/91, Metalsa, tuomio 1.7.1993 (Kok. 1993, s. I-3751).

45. ETA-sopimuksen 6 artiklan määräysten ja direktiivin 80/987/ETY säännösten — silloin kun viimeksi mainittua sovelletaan ETA-sopimuksen yhteydessä — sisällön ja oikeusvaikutusten määrittelemiseksi vaaditaan siten kokonaisarvion tekemistä tästä sopimuksesta. Tällaisen kokonaisarvion perusteella ja ETA-sopimuksen sekä yhteisön oikeuden ja yleisemmin yhteisön oikeusjärjestyksen välisen vertailun perusteella voidaan määrittää sellaiset arviointiperusteet, joiden avulla voidaan vahvistaa ETA-sopimuksen 6 artiklan ja niiden oikeusvaikutusten sisältö, joita EFTA-valtiolle aiheutuu siitä, että se ei ole noudattanut ETA-sopimuksen osana olevaa direktiiviä 80/987/ETY.

C *ETA-sopimuksen ja yhteisön oikeuden vertaileminen*

46. Ranskan hallitus ja pääasian kantajat väittävät kirjallisissa ja suullisissa huomautuksissaan, että ETA-sopimus sitoo sen allekirjoittaneet EFTA-valtiot niin tiukasti Euroopan yhteisöön, että nämä valtiot tulevat lähes osaksi yhteisöjen oikeusjärjestystä. ETA-sopimuksen ei siten voida katsoa olevan tavallinen kansainvälisoikeudellinen sopimus, vaan sillä on erityisasema ja -sisältö vastaavasti kuin sopimuspuolina olevilla EFTA-valtioilla on erityinen asema ja suhde yhteisöön. ETA-sopimuksen 6 artiklassa sisällytetään siis nimenomaisesti ja varauksettomasti kaikki sopimuksen allekirjoittamisen ajankohtaan mennessä annettu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö siihen oikeudelliseen järjestelmään, jota voidaan kutsua "ETA-oikeudeksi". Kyseiset osapuolet väittävät "ETA-oikeudesta" johtuvan, että yhteisöjen oikeussääntöjen soveltamisala laajenee siten, että se kattaa jopa yhteisöön kuulumattomat valtiot, ja "ETA-oikeudella" on samanlainen sisältö kuin näillä oikeussäännöillä yhteisön oikeudessa on. Nämä osapuolet ovat vedonneet myös ETA-sopimuksen 7 artiklaan, joka koskee velvollisuutta saattaa tietyt yhteisön direktiivit osaksi EFTA-valtioiden kansallista oikeusjärjestystä. Ne katsovat voivansa päätellä tästä määräyksestä EFTA-valtioille kuuluvan velvollisuuden sisällyttää *acquis communautaire* tehokkaasti ja täydellisesti kansalliseen oikeusjärjestykseensä. Tämän velvollisuuden väitetään olevan rajattu ETA-sopimuksen kattamalle erityisalueelle. Velvollisuus on kuitenkin siinä mielessä rajoittamaton, että se kattaa kaiken yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön tällä alueella. Ranskan hallitus ja kantajat katsovat lopuksi, että yhteisön oikeusjärjestelmässä voimassa olevat yhteisön oikeuden etusijaa ja välitöntä oikeusvaikutusta koskevat periaatteet sisältyvät myös ETA-sopimukseen, mikä johtuu kyseisen sopimuksen erityistavoitteesta sekä sen osana olevasta erityisestä mekanismista, jolla pyritään luomaan ETA-oikeuden yhdenmukaisuus sopimuksessa omaksutun yhteisön oikeuden kanssa.

47. Omasta mielestäni on kuitenkin asianmukaisempaa omaksua täysin päinvastainen lähestymistapa, jota yhteisöjen tuomioistuin on ilmeisesti käyttänytkin edellä mainitussa lausunnossa 1/91.[40] Yhteisöjen tuomioistuin katsoi tässä lausunnossa välttämättömäksi vertailla yhtäältä ETA-sopimuksen tavoitteita ja sisältöä sekä toisaalta yhteisön oikeuden tavoitteita ja sisältöä ennen esitettyihin kysymyksiin vastaamista. Se totesi aiheesta seuraavaa: "ETA-sopimuksen tarkoituksena on vapaakauppa- ja kilpailujärjestelmän

40 — Mainittu edellä alaviitteessä 6.

soveltaminen sopimuspuolten välisissä taloudellisissa suhteissa ja kaupassa — — Yhteisössä puolestaan [tällainen] järjestelmä — — on kehittynyt osana yhteisön oikeusjärjestystä — — jonka tavoitteet ovat laajempia kuin se, johon sopimuksella pyritään." [41] Teleologisesta näkökulmasta katsottuna ETA-sopimuksen ja yhteisön perustamissopimuksen välillä on siten kiistämättä tietty ero. Kun vapaa liikkuvuus ja vapaa kilpailu ovat ETA-sopimuksen yhteydessä päämäärä sinänsä, yhteisölle ne ovat vain väline paljon pitemmälle menevien tavoitteiden saavuttamiseksi, joita ovat sisämarkkinoiden perustaminen, talous- ja rahaliiton toteuttaminen sekä Euroopan unionin konkreettinen luominen.

48. Jopa se yleinen asiayhteys, johon ETA-sopimuksen tavoite liittyy, eroaa siitä asiayhteydestä, jossa yhteisön tavoitteita pyritään saavuttamaan. Yhteisöjen tuomioistuin totesi lausunnossa 1/91 näin: "ETA on toteutettava sellaisen kansainvälisen sopimuksen perusteella, jossa sopimuspuolten välille perustetaan pääasiallisesti ainoastaan keskinäisiä oikeuksia ja velvoitteita mutta jossa ei määrätä mistään suvereenien oikeuksien siirtämisestä niille hallitusten välisille elimille, joita sopimuksella otetaan käyttöön. Sitä vastoin ETY:n perustamissopimus, vaikka se on tehty kansainvälisen sopimuksen muodossa, on kuitenkin oikeusyhteisön valtiosääntöoikeudellinen peruskirja. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön perustamissopimuksella on perustettu uusi oikeusjärjestys, jonka hyväksi jäsenvaltiot ovat rajoittaneet suvereeneja oikeuksiaan yhä laajemmilla aloilla ja jonka oikeussubjekteja ovat sekä valtiot että niiden kansalaiset." [42]

49. Näin ollen ne ETA-sopimuksen ja yhteisön oikeusjärjestyksen väliset aineelliset samankaltaisuudet, joihin Ranskan hallitus nimenomaisesti ja pääasian kantajat implisiittisesti ovat vedonneet, eivät ole todellisia, koska tältä osin ei oteta huomioon kyseessä olevien oikeusjärjestysten eli ETA-sopimuksen ja yhteisön järjestelmän välisiä perustavanlaatuisia eroja. Edellä siteeratun yhteisöjen tuomioistuimen lausunnon otteen perusteella voidaan päinvastoin todeta, että yhteisön oikeusjärjestelmän perustavanlaatuiset tuntomerkit eli etusija kansalliseen oikeuteen nähden ja välitön oikeusvaikutus ovat yhteisön järjestelmään kuuluvina ainutkertaisia, eivätkä ne sisälly ETA-sopimuksella luotuun oikeusjärjestelmään. Siten edes näihin periaatteisiin erottamattomasti liittyvää, asian Francovich ym. mukaista oikeuskäytäntöä ei voida ottaa osaksi ETA-sopimusta riippumatta siitä, mitä tämän sopimuksen 6 artiklassa on voitu määrätä.

50. Mielestäni edellä esitetyt lausuntoon 1/91 sisältyvät kannanotot, joita ei ole

41 — Edellä alaviitteessä 6 mainitun lausunnon 1/91 15 ja 16 kohta.

42 — Edellä alaviitteessä 6 mainitun lausunnon 1/91 20 ja 21 kohta.

lausunnossa 1/92 [43] muutettu, ovat riittävä peruste sille, että kahteen ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen annetaan kieltävä vastaus. [44] Haluan kuitenkin esittää seuraavat täydentävät näkökannat.

51. ETA-sopimukseen sisältyy määräyksiä, joissa EFTA-valtioille asetetaan tiettyjä velvoitteita noudattaa niitä yhteisöalkuperää olevia oikeussääntöjä, jotka on otettu osaksi sopimusta. Nämä määräykset eivät kuitenkaan sido sopimuspuolia yhtä tiukasti tai yhtä laajalti kuin alkuperäiseen yhteisön oikeuteen sisältyvät vastaavat määräykset sitovat yhteisön jäsenvaltioita. Tyypillinen esimerkki tästä on ETA-sopimuksen 7 artikla, joka on tässä sopimuksessa samassa asemassa kuin 189 artikla on EY:n perustamissopimuksessa. Toisin kuin EY:n perustamissopimuksen 189 artiklassa ETA-sopimuksen 7 artiklassa ei kuitenkaan määrätä, että sopimuksen liitteissä mainitut asetukset ovat "sellaisenaan sovellettavia" EFTA-valtioissa. Vaikuttaa siltä, että ETA-sopimuksen oikeudelliseen järjestelmään ei sisälly periaatetta, jonka mukaan tietyt oikeussäännöt ovat suoraan sovellettavia kansallisessa oikeusjärjestyksessä, vaikka tämä periaate on eräs yhteisön oikeuden kulmakivistä.

52. Jotta täytäntöönpantujen ETA-sääntöjen ja muiden oikeussääntöjen väliset mahdolliset ristiriidat saadaan ratkaistua, ETA-sopimuksen pöytäkirjassa 35 määrätään, että EFTA-valtiot "sitoutuvat antamaan tarvittaessa lainsäädäntöä, jonka mukaan ETA-säännöillä on etusija tällaisissa tilanteissa". Vastakkaispäätelmänä *e contrario* tästä seuraa, ettei ETA-säännöksillä ja määräyksillä ole automaattisesti etusijaa EFTA-valtioiden kansallisessa oikeusjärjestyksessä, vaan EFTA-valtioiden osalta kyse on kansainvälisestä sopimuksesta seuraavasta velvoitteesta, jonka täytäntöönpaneminen voi edellyttää kansallisten *ad hoc* -toimien toteuttamista.

53. ETA-sopimus on toisin sanoen kansainvälisoikeudellinen sopimus, jossa sopi-

43 — ETA-sopimuksen luonnoksesta, sellaisena kuin se on muutettuna yhteisöjen tuomioistuimen ensimmäisen lausunnon perusteella, 10.4.1992 annettu lausunto 1/92 (Kok. 1992, s. I-2825).

44 — Katson, että tässä vaiheessa on syytä viitata yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-115/94, Opel Austria, 22.1.1997 antamassaan tuomiossa (Kok. 1997, s. II-39) esittämään kantaan, jonka mukaan silloin, kun yhteisöjen tuomioistuin "totesi, että tavoite tulkita ja soveltaa oikeutta yhdenmukaisesti ETA:ssa oli ristiriidassa yhtäältä sopimuksen päämäärien ja soveltamisalan olemassa olevien eroavuuksien kanssa ja toisaalta yhteisön oikeuden päämäärien ja soveltamisalan kanssa, tämä toteamus tehtiin tutkittaessa ETA-sopimuksella tavoiteltua tuomioistuinjärjestelmää sen selvittämiseksi, saattoiko ETA-sopimus vaarantaa yhteisön oikeusjärjestyksen itsenäisyyden" (109 kohta). Jos tämä virke merkitsee sitä, että lausunnossa 1/91 esitetyt johtopäätökset koskevat vain ETA-sopimuksen luonnokseen sisältynyttä erityistä tuomioistuinjärjestelmää, oma käsitykseni on virheellinen. Katson, että yhteisöjen tuomioistuimen lausunnossa 1/91 esittämät ETA-järjestelmän ja yhteisön järjestelmän asiallisia eroja koskevat perustelut ovat yleispäteviä.
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi samassa tuomiossa kuitenkin, että "ETA-sopimus merkitsee pitkälle menevää yhdentymistä, jonka tavoitteet ylittävät tavanomaisen vapaakauppasopimuksen tavoitteet" ja että "ETA-sopimuksen päämääränä on myös laajentaa yhteisön oikeus ETA:an sopimuksen kattamien alojen osalta sitä mukaa kuin yhteisön oikeutta luodaan, se kehittyy tai muuttuu — —" (107 kohta).
Mielestäni tämä tulkinta on aivan oikea. Sen ei kuitenkaan pidä ymmärtää merkitsevän sitä, että kaikkia yhteisön oikeussääntöjä sovellettaisiin samalla tavalla "ETA-oikeuden" alalla. ETA-sopimuksella tavoiteltua lainsäädännön ja tulkinnan yhdenmukaisuutta rajoittavat yhteisön oikeusjärjestyksen ja kyseisen sopimuksen väliset erot. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä mainittua tuomiota on joka tapauksessa luettava pitäen mielessä kyseisen asian taustalla oleva erityinen oikeudellinen asiayhteys. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta oli pyydetty lausumaan, oliko ETA-sopimuksen 10 artikla asiallisesti samanlainen kuin EY:n perustamissopimuksen 12, 13, 16 ja 17 artikla, joihin sisältyy tuorti- ja vientitulleja sekä kaikkia vaikutukseltaan vastaavia toimenpiteitä koskeva kielto. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi tässä yhteydessä täysin perustellusti, että tavoiteltu lainsäädännön ja tulkinnan yhdenmukaisuus oli täysin mahdollista saavuttaa ja että ETA-sopimuksen 10 artiklaa tuli sanan sopimuksen 6 artiklan nojalla tulkita yhteisöjen tuomioistuimen EY:n perustamissopimuksen 12, 13, 16 ja 17 artiklaa koskevan oikeuskäytännön mukaisesti, sellaisena kuin se oli ETA-sopimuksen voimaantulon ajankohtana.

muspuolten välille luodaan (kansainvälisen oikeuden) asianomaisella alalla oikeuksia ja velvoitteita dualistisen oikeuskäsityksen mukaisesti. Sopimukseen ei siten sisälly välttämätöntä ylikansallista dimensiota, joka on luonteenomainen yhteisön oikeusjärjestykselle. "ETA-oikeutta" ei siten oteta osaksi kansallista oikeutta, eikä näiden kahden oikeuden lajin välillä ole myöskään vuorovaikutusta, jota voitaisiin verrata yhteisön oikeudessa havaittavaan vuorovaikutukseen. Tämä sopimus ei merkitse sitä, että sopimuspuolina olevat valtiot olisivat luopuneet suvereeneista oikeuksistaan, eikä myöskään sitä, että olisi luovuttu dualistisesta käsityksestä, joka on voimassa näissä maissa klassisen kansainvälisen oikeuden doktriinin mukaisesti.

54. Se, että EFTA-valtio (tässä asiassa Ruotsi) rikkoo ETA-sopimuksen oikeussääntöjä, voi aiheuttaa tämän valtion sopimusoikeudellisen vastuun kansainvälisen oikeuden mukaan mutta ei voi johtaa siihen, että niillä yksityisillä oikeussubjekteilla, joihin tämä rikkominen on vaikuttanut, olisi oikeus vaatia valtiolta rikkomusperusteista vahingonkorvausta niiden periaatteiden mukaisesti, jotka Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on yhdistetyissä asioissa C-6/90 ja C-9/90 antamassaan tuomiossa vahvistanut yhteisön oikeusjärjestystä varten. [45]

45 — Ks. edellä alaviitteessä 3 mainittu asia Francovich ym.

VII Kolmas ennakkoratkaisukysymys

55. Kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen ei liity tutkittavaksi ottamista koskevia ongelmia, koska kysymys kuuluu selvästi yhteisön oikeuden soveltamisalaan. Kysymys liittyy yhteisön oikeussääntöjen ajalliseen soveltamisalaan. Tarkemmin sanottuna kyse on siitä, missä määrin direktiiviä 80/987/ETY ja asiassa Francovich ym. annettuun tuomioon sisältyviä yleisiä oikeusperiaatteita voidaan soveltaa myös niissä tosiasiallisissa olosuhteissa, joiden tapahtuma-ajankohtana kyseessä oleva valtio ei ollut vielä liittynyt Euroopan unioniin.

56. Kuten Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisehdoista tehdyn asiakirjan 166 artiklasta ilmenee, [46] yhteisön direktiivit sitovat näitä maita niiden Euroopan unioniin liittymisestä alkaen, ellei direktiivien saattamisesta osaksi kansallista oikeusjärjestystä ole muuta määrätty. Liittymisasiakirjasta ei kuitenkaan aiheudu taannehtivia vaikutuksia direktiivien tai muiden yhteisön oikeussääntöjen osalta.

57. Tässä yhteydessä mielestäni on kuitenkin tarpeen tehdä joitakin yleisiä huomioita oikeussääntöjen ajallisista vaikutuksista. [47] Ensinnäkään ei pidä sekoittaa keskenään

46 — EYVL 1994, C 241, s. 21.

47 — Ks. tästä aiheesta C. Yannakopoulos, *La notion de droits acquis en droit administratif français*, LGDJ (Collection Bibliothèque de droit public, tome no 188), Paris 1997, jäljempänä mainituin osin.

oikeussäännön taannehtivaa vaikutusta ja välitöntä oikeusvaikutusta. Ero on tehtävä ottaen huomioon oikeussäännöillä säänneltyjen tilanteiden ajallinen ulottuvuus. [48] Taannehtiva vaikutus merkitsee sitä, että oikeussääntöä sovelletaan tilanteissa, jotka ovat muodostuneet lopullisiksi ennen säännön voimaantuloa. [49] Myös välitön oikeusvaikutus määräytyy pääsääntöisesti *tempus regit actum* -periaatteen mukaisesti, mikä merkitsee sitä, että oikeussääntöä sovelletaan meneillään oleviin tapahtumiin. [50] Tämä merkitsee sitä, että oikeussäännön ajallinen soveltamisala kattaa sellaiset meneillään olevien tapahtumien tulevat vaikutukset, jotka ovat syntyneet jo menneisyydessä mutta jotka eivät ole muodostuneet lopullisiksi ennen säännön voimaantuloa.

58. Toiseksi jokaisessa tapauksessa on selvitettävä, minä ajankohtana tietty oikeudellinen tilanne on muodostunut lopulliseksi, sillä tämä arviointiperuste on ratkaiseva soveltuvaa oikeussääntöä valittaessa. Tässä yhteydessä on syytä tutkia oikeudellisten tilanteiden ajallista ulottuvuutta ja tehdä erityisesti ero ajallisesti rajatun tilanteen ja jatkuvan tilanteen välillä. [51] Ensin mainitussa tilanteessa tilanne syntyy ja muodostuu lopulliseksi samana ajankohtana, joten sovellettavan oikeussäännön määritteleminen on varsin helppoa. Jälkimmäisessä tapauksessa tilanteen syntymisen ja lopulliseksi muodostumisen välillä kuluu jonkin verran aikaa, ja voimassa oleva oikeus voi tänä aikana muuttua siten, että oikeudellinen perusta saatetaan valita virheellisesti. Kuten edellä jo totesin, tärkeintä on kuitenkin selvittää, mikä oikeussääntö oli voimassa silloin, kun oikeudellinen tilanne muodostui lopulliseksi.

59. Edellä mainittuja arviointiperusteita on sovellettu myös yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä, josta esitän seuraavaksi neljä esimerkkiä.

60. Asiassa Suffritti ym. [52] annetussa tuomiossa pääasian kantajina olivat entiset työntekijät, jotka olivat irtisanoutuneet sen vuoksi, että italialainen yhtiö, joka myöhemmin asetettiin konkurssiin, ei ollut maksanut heidän palkkojaan. Vaikka nämä tosiseikat olivat tapahtuneet ennen direktiivissä 80/987/ETY sen osaksi kansallista oikeusjärjestystä saattamiselle asetetun määräajan päättymistä, kantajat vetosivat silti tähän direktiiviin vaatien korvausta sosiaalietuuksista vastaavalta valtion viranomaiselta. Todettuaan ensin, että "direktiivin 80/987/ETY saattamiselle osaksi kansallista oikeusjärjestystä asetettu määräaika päättyi vasta 23.10.1983 ja että pääasioissa sekä konkurssiin asettaminen että työsuhteiden päättäminen oli tapahtunut ennen kyseisen määräajan päättymistä", yhteisöjen tuomioistuin totesi, että "näissä olosuhteissa työntekijät eivät voi vedota direktiivin säännöksiin välttääkseen kansallisen lainsäädännön tiettyjen säännösten soveltamisen". [53]

48 — Ks. 348 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

49 — Ks. 354 kohta ja sitä seuraavat kohdat sekä 765 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

50 — Ks. 356 kohta ja 865 kohta sekä sitä seuraavat kohdat.

51 — Ks. 635 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

52 — Yhdistetyt asiat C-140/91, C-141/91, C-278/91 ja C-279/91, Suffritti ym., tuomio 3.12.1992 (Kok. 1992, s. I-6337).

53 — Edellä alaviitteessä 52 mainitun asian 11 ja 12 kohta.

Asiassa Vaneetveld [54] pääasian kantaja oli joutunut liikenneonnettomuuteen 2.5.1988, ja hän vetosi direktiiviin 84/5/ETY [55] saadakseen korvausta aiheutuneesta vahingosta. Yhteisöjen tuomioistuin muistutti ensin, että "yksityiset voivat vedota kansallisissa tuomioistuimissa direktiiviin vasta sen täytäntöönpanolle asetetun määräajan päätyttyä", [56] ja totesi sitten, että jäsenvaltiot olivat velvolliset soveltamaan asian kannalta merkityksellisiä direktiivin säännöksiä "vasta niihin vakuutustapahtumiin, jotka ovat sattuneet 31.12.1988 alkaen", [57] eli siitä ajankohdasta alkaen, jolloin direktiivin 84/5/ETY täytäntöönpanolle asetettu määräaika päättyi.

Asiassa Saldanha ja MTS [58] oli kyse Itävallan siviiliprosessilain kansallisesta säännöksestä, jolla sellaiset muiden jäsenvaltioiden kansalaiset, joilla ei ollut kotipaikkaa Itävallassa, velvoitettiin antamaan vakuus oikeudenkäyntikulujen maksamisesta (*cautio judicatum solvi*) kanteen nostaessaan. Nojautuen EY:n perustamissopimuksen 6 artiklan välittömään oikeusvaikutukseen yhteisöjen tuomioistuin katsoi kyseisen määräyksen sitovan Itävallan tasavaltaa seuraavasti: "— — siitä ajankohdasta alkaen, jolloin se liittyi yhteisöön, joten 6 artiklaa sovelletaan niihin vaikutuksiin, joita ennen tämän uuden jäsenvaltion liittymistä yhteisöön syntyneillä tilanteilla sittemmin on. Sellaista menettelysäännöstä, joka aiheuttaa kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää, ei siis enää liittymisajankohdan jälkeen voida soveltaa toisen jäsenvaltion kansalaisiin etenkään, kun tämä sääntö kuuluu EY:n perustamissopimuksen aineelliseen soveltamisalaan". [59] On syytä huomata, että yhteisöjen tuomioistuin omaksui tämän kannan, vaikka se henkilö, johon Itävallan lakia sovellettiin, oli pääasian oikeudenkäyntiasiakirjojen mukaan nostanut kanteen ennen Itävallan tasavallan liittymistä Euroopan yhteisöihin ja oli jo joutunut antamaan riidanalaisen vakuuden.

Asiassa Kuusijärvi [60] hiljattain annetussa tuomiossa ennakkoratkaisukysymys koski sitä, oliko asetusta (ETY) N:o 1408/71 [61] sovellettava henkilöön, joka tämän asetuksen tullessa Ruotsissa voimaan oleskeli siellä työttömänä työskenneltyään siellä aiemmin tietyn ajanjakson aikana, jona Ruotsi ei vielä ollut Euroopan unionin jäsen. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että "se, että tämä henkilö oli työttömänä asetuksen N:o 1408/71 tullessa voimaan kyseisessä jäsenvaltiossa ja että hänelle maksettiin työttömyysetuuksia ennen asetuksen voimaantuloa suoritetun työskentelyn perusteella, ei vaikuta siihen, että hänen on katsottava kuuluvan asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan". [62] Yhteisöjen tuomioistuin tukeutui asiassa asetuksen 94 artiklaan, jossa nimenomaisesti säädetään, että oikeus saavutetaan kyseisen asetuksen mukaan, vaikka se liittyy tapahtumaan, joka on sattunut ennen päivää, jolloin asetusta alettiin soveltaa sen jäsenvaltion alueella, jota asia koskee, ja että kaikki

54 — Asia C-316/93, Vaneetveld, tuomio 3.3.1994 (Kok. 1994, s. I-763).

55 — Moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavaa vakuutusta koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 30.12.1983 annettu toinen neuvoston direktiivi (EYVL 1984, L 18, s. 17).

56 — Tuomion 16 kohta.

57 — Tuomion 18 kohta.

58 — Asia C-122/96, Saldanha ja MTS, tuomio 2.10.1997 (Kok. 1997, I-5325).

59 — Tuomion 14 kohta.

60 — Asia C-275/96, Kuusijärvi, tuomio 11.6.1998 (Kok. 1998, s. I-3419).

61 — Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14.7.1971 annettu neuvoston asetus (EYVL L 149, s. 2).

62 — Tuomion 23 kohta.

vakuutuskaudet ja tapauksesta riippuen kaikki työskentely- tai asumiskaudet, jotka on täytetty jäsenvaltion lainsäädännön mukaan ennen päivää, jolloin asetusta alettiin soveltaa tämän jäsenvaltion alueella, otetaan huomioon määritettäessä saavutettuja oikeuksia kyseisen asetuksen säännösten mukaisesti.

61. Olisi mahdollista tehdä virheellisesti se päätelmä, että yhteisöjen tuomioistuin hyväksyy mielellään sen, että uusissa jäsenvaltioissa sovelletaan yhteisön oikeutta tosiseikkoihin, jotka ovat tapahtuneet ennen näiden valtioiden liittymistä yhteisöön. Tällainen käsitys olisi kuitenkin selvästi virheellinen. Edellä mainituissa neljässä tuomiossa noudatetaan kaikissa täsmälleen samaa logiikkaa: yhteisön oikeutta sovelletaan pääsääntöisesti sen voimaantulosta alkaen (*ex nunc*), ja kussakin yksittäistapauksessa on harkittava kysymystä siitä, onko se oikeudellinen tilanne, josta pääasiassa on kysymys, muodostunut lopulliseksi silloin, kun yhteisön oikeuden säännös tuli voimaan.

Asiassa Suffritti ym. se oikeudellinen tilanne, johon yhteisön oikeussääntö liittyi, eli työnantajan maksukyvyttömyys, oli muodostunut lopulliseksi maksukyvyttömyyden alkaessa eli ennen direktiivin saattamiselle osaksi kansallista oikeusjärjestystä vahvistetun määräajan päättymistä.

Asiassa Vaneetveld direktiivissä tarkoitetut oikeudelliset tilanteet olivat liikenneonnettomuuksia. Tämän vuoksi yhteisöjen tuomioistuin katsoi perustellusti, että se ajankohta, joka on otettava huomioon sovellettavaa säännöstä valittaessa, oli onnettomuuden tapahtumisajankohta. Molemmissa tapauksissa oli kyse ajallisesti rajatuista tilanteista, joiden osalta ei tosiasiassa aiheutunut minkäänlaisia ongelmia ratkaista, milloin ne olivat muodostuneet lopullisiksi.

Asiassa Saldanha ja MTS annetun tuomion mukaan sitä vastoin kanteen nostamista tai edes tuomioistuimen päätöstä vaatia vakuuden antamista ei voida pitää taloudellisesta näkökulmasta katsottuna lopullisina oikeudellisina tilanteina. Nostamalla kansallisen oikeuden mukainen kanne luodaan tilanne, joka säilyy koko oikeudenkäynnin ajan ja joka ei muodostu lopulliseksi ennen oikeudenkäynnin päättymistä. Yhteisöjen tuomioistuin toimi siten asianmukaisesti, kun se asettui sen asianosaisen perustelujen kannalle, joka kyseenalaisti vaaditun vakuuden, vaikka vakuus oli vaadittu ennen Itävallan liittymistä yhteisöön. Yhteisöjen tuomioistuimen vastauksen olisi pitänyt olla epäilemättä erilainen, jos pääasian oikeusriita olisi jo päättynyt ja jos kansallisen tuomioistuimen päätös olisi tullut lainvoimaiseksi ennen Itävallan liittymistä yhteisöön.

Asiassa Kuusijärvi annetussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuimen kanta, joka perustui asetuksen N:o 1408/71 laatijan nimenomaiseen tahtoon, on täysin perusteltu. Oikeudellinen tilanne, joka syntyy henkilön liittymisestä sosiaaliturvajärjestelmään työskentelyn tai asumisen välityksellä, on henkilön sosiaalietuuksia koskevien oikeuksien osalta muodostunut lopulliseksi sinä ajankohtana, jolloin kyseinen henkilö täytti asianomaisten etuuksien myöntämisen edellytykset, tai mahdollisesti sinä ajankohtana, jolloin kyseinen henkilö esitti tätä koskevan vaatimuksensa. Näin

ollen se tosiseikka, että ne oikeudet, joihin kantaja asetuksen N:o 1408/71 perusteella vetosi tämän asetuksen Ruotsissa tapahtuneen voimaantulon jälkeen nostamassaan kanteessa, liittyivät asumis- tai työskentelykausiin, jotka oli täytetty ennen tämän valtion liittymistä yhteisöön, ei merkinnyt sitä, ettei asetusta olisi voitu soveltaa juuri siinä tapauksessa. Ei olisi myöskään asianmukaista katsoa, että vastatessaan näihin kysymyksiin edellä esitetyllä tavalla yhteisöjen tuomioistuin olisi antanut asetuksen N:o 1408/71 säännöksille taannehtivan vaikutuksen tai myöntänyt niillä olevan tällainen vaikutus.

62. Seuraavaksi tutkin kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan pääasian tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja pitäen lähtökohtanani tätä oikeuskäytäntöä. Katson, että selvästi sopivin menetelmä on ottaa lähtökohdaksi direktiivin 80/987/ETY tavoite taata työntekijöillä sinä ajankohtana, jona työnantajasta tulee maksukyvytön, olevien palkkasaatavien maksaminen. Se tosiseikka, jonka perusteella määräytyy, onko direktiiviä sovellettava, on maksukyvyttömyyden alkaminen samoin kuin asiassa Suffritti ym. Nyt esillä olevassa asiassa tämä oikeudellinen tilanne on syntynyt, saanut lopullisen luonteensa ja muodostunut siten lopulliseksi viimeistään silloin, kun yhtiö asetettiin konkurssiin 17.11.1994, eli Ruotsin yhteisöön liittymistä edeltävänä ajankohtana. Kyseisenä ajankohtana direktiiviä 80/987/ETY ei kuitenkaan tarvinnut vielä soveltaa ainakaan yhteisön oikeuden nojalla, koska tämä direktiivi alkoi aiheuttaa (yhteisön oikeuden nojalla) oikeusvaikutuksia Ruotsissa vasta 1.1.1995 eli ajankohtana, jolloin Ruotsi liittyi yhteisöön. Näin ollen katson, että myös kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava kieltävästi.

VIII Ratkaisuehdotus

63. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

1) Yhteisöjen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa vastata ensimmäiseen ja toiseen ennakkoratkaisukysymykseen.

2) Tosiseikat, jotka ovat muodostuneet lopullisiksi ennen valtion liittymistä Euroopan unioniin, eivät pääsääntöisesti kuulu yhteisön oikeuden säännösten soveltamisalaan. Erityisesti työntekijöiden suojaa työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 20 päivänä lokakuuta 1987 annettua neuvoston direktiiviä 80/987/ETY ei sovelleta tosiseikkoihin, jotka ovat muodostuneet lopullisiksi ennen Ruotsin kuningaskunnan liittymistä Euroopan unioniin. Tämän direktiivin virheellisestä saattamisesta osaksi kansallista oikeusjärjestystä aiheutuvia oikeudellisia seurauksia ei sovelleta silloin, kun kyseessä ovat tosiseikat, jotka olivat muodostuneet lopullisiksi jo ennen Ruotsin kuningaskunnan liittymistä Euroopan unioniin.